

І. Я. Софіщенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/https://orcid.org/0000-0001-6465-8272>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.20.64

БАГАТОСТОРОННЯ ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

I. Sofishchenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of International Economy, Taras Shevchenko National University of Kyiv

MULTILATERAL INVESTMENT POLICY: CHALLENGES AND TRANSFORMATIONS

Стаття присвячена проблемам багатосторонньої інвестиційної політики міждержавних інституцій. Відповідно до завдань дослідження запропоновано авторське визначення поняття "багатостороння інвестиційна політика". У статті узагальнено фактори формування цілей політики, визначено особливості механізму, її методів та інструментів. У статті проаналізовано чинники недостатньої ефективності багатосторонньої інвестиційної політики, яка сформувалася на основі діяльності ООН, особливості нормотворчої діяльності ОЕСР, спрямованої на уніфікацію, прозорість та передбачуваність регулювання міжнародних інвестицій. В статті зроблено припущення, що виклики, які виникають внаслідок трансформації міжнародної економіки на сучасному етапі її розвитку, визначають напрями удосконалення механізмів багатосторонньої інвестиційної політики. Висвітлюються процеси трансформації глобальної інституційної архітектури та її вплив на міжнародні інвестиційні потоки, ініціатива країн Глобального Півдня щодо формування багатосторонньої інвестиційної політики та проблеми її реалізації.

The article is devoted to the problems of formation and implementation of multilateral investment policy by international organizations. The purpose of the research is to determine the factors of the problem of the development of multilateral international investment policy based on the generalization of the experience of its implementation, to determine the challenges that are a consequence of modern global transformations. The author proposed the author's definition of the concept of "multilateral investment policy" in the article. The article summarizes the practice of forming the main and secondary policy goals, identifies the features of the mechanism for choosing investment policy methods and tools. Responding to new challenges requires multilateral political solutions: international crises have strengthened the role of national economic policy in both developed and developing countries to protect against external shocks, while the scale of international economic problems has increased the need for international coordination of actions. The article makes an assumption that the challenges that arise as a result of the reformatting of the international economy at the current stage of its development determine the directions for improving the mechanisms of multilateral investment policy. The article analyzes the factors of insufficient effectiveness of the multilateral investment policy, which was formed on the basis of international cooperation in the UN structure, the peculiarities of the OECD's standard-setting activities aimed at standardization,

transparency and predictability of the international investment regulation. Considerable attention is paid in the article to the problems of introducing a new type of investment policy based on the principles of the sustainable development model. The author analyzes the processes of institutional restructuring of the global architecture and its impact on international investments, the initiative of the countries of the Global South regarding the formation of a multilateral investment policy and the problems of its implementation.

Ключові слова: іноземні інвестиції, багатостороння інвестиційна політика, інструменти інвестиційної політики, ЮНКТАД, група Світового банку, ОЕСР, Новий банк розвитку.

Key words: foreign investments, multilateral investment policy, investment policy instruments, UNCTAD, World Bank Group, OECD, New Development Bank.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Економічна глобалізація супроводжувалася інтенсифікацією міжнародного руху капіталу, фінансовою лібералізацією, активізацією міжнародних інвестиційних процесів, до яких залучені економіки практично всіх країн світу. Посилення взаємозалежності створило запит на упорядкування та унормування цих відносин шляхом їх інституціоналізації та розбудови глобальної інституційної архітектури. Наслідком інституціоналізації політичного за своєю природою впливу стала розробка механізмів регулювання міжнародної інвестиційної діяльності, що дозволяє визначити таку діяльність як особливий вид інвестиційної політики.

Сукупність міжнародних організацій є суб'єктами багатосторонньої інвестиційної політики, які отримали повноваження врегульовувати процеси міжнародного руху капіталу, розробляти норми та правила міжнародної інвестиційної діяльності та її регулювання на основі багатосторонніх домовленостей. Масштаб глобальних проблем, процеси переформатування та трансформації міжнародної економіки актуалізували пошук узгоджених політичних рішень на основі більш ефективного використання інвестиційних ресурсів. Актуальність цієї проблеми визначають поточний стан вітчизняної економіки та потреби її відновлення за умови обмеження власних ресурсів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми глобальних трансформацій та їх впливу на глобальну інституційну архітектуру [1], розвиток багатосторонньої політики та регулювання міжнародних інвестицій розглядаються вітчизняними фахівцями як складова діяльності міжнародних організацій, передусім в контексті забезпечення потреб вітчизняної економіки у міжнародних ресурсах [2, 3, 4, 5, 6]. Сучасні тенденції розвитку багатосторонньої інвестиційної політики, рішення якої зафіксовані у міжнародних інвестиційних угодах, аналізують фахівці міжнародних організацій, результати публікуються у їх аналітичних звітах [9, 10].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є визначення напрямів розвитку багатосторонньої міжнародної інвестиційної політики на основі узагальнення досвіду її реалізації, визначення викликів, які є наслідком сучасних глобальних трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багатостороння інвестиційна політика визначається нами як цілеспрямована діяльність спрямована на розробку сукупності заходів, правил та норм в сфері міжнародного руху капіталу, які узгоджуються та запроваджуються певним числом учасників міжнародної економіки на основі наданих ними повноважень та визнання національного суверенітету з метою спрямування потоків міжнародного капіталу, сприяння міжнародній інвестиційній діяльності, забезпечення її ефективності.

З правової точки зору, політичні рішення досягнуті на багатосторонній основі та зафіксовані у міжнародних угодах не вважаються джерелами міжнародного економічного права і міжнародного інвестиційного права зокрема. Проте вони є юридично зобов'язуючими виходячи з міжнародної практики, внаслідок імплементації норм у національне законодавство, яке регулює міжнародну інвестиційну діяльність, застосування в арбітражній і судовій практиці. Найбільш значимі результати вироблення багатосторонніх політичних рішень в сфері міжнародного руху капіталу та інвестицій досягнуті упродовж діяльності Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), спеціалізованих організацій системи ООН, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Серед властивостей політичної діяльності організацій глобальної інституційної архітектури можна виокремити: поєднання ієрархії та горизонтальних механізмів відносин при розробці цілей та завдань інвестиційної політики, специфіка методів та інструментів відповідно до своєї предметної області яка визначена статутними завданнями та характером повноважень, узгодження та координація цих інвестиційної політики.

ООН як універсальна глобальна організація відповідно до цілі її діяльності — здійснення міжнародної співпраці для розв'язання міжнародних економічних проблем — визначає глобальну мету міжнародної інве-

Таблиця 1. Динаміка залучення іноземних приватних інвестицій у проекти з цілями сталого розвитку: зміна кількості проектів, %

Сектори відповідно до цілей сталого розвитку	2021–2022 рр.	2015–2022 рр.
Інфраструктура Транспортна інфраструктура, виробництво та розподіл електроенергії (крім відновлюваних), телекомунікації	+26	+16
Відновлювальна енергія Установки для виробництва відновлюваної енергії, всі джерела	+8	+21
Водопостачання та каналізація Забезпечення промисловості та домогосподарств водою та каналізацією	+20	+13
Агропродовольчі системи Сільськогосподарське виробництво та процеси; добрива, пестициди та ін. хімікати; НДДКР; технології	+6	-19
Охорона здоров'я та освіта Лікарняні приміщення, шкільні будівлі та інша інфраструктура для надання послуг	+8	+11

Джерело: складено за даними [10].

стиційної політики. Конференція Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (UNCTAD) як організація Генеральної Асамблеї ООН уповноважена щодо розробки політичних рішень стратегічного характеру в сфері регулювання міжнародних інвестиційних відносин країн. Політична діяльність ЮНКТАД в цій сфері є відповіддю на виклики у розвитку міжнародної економіки, доцільність заходів обґрунтовується на основі панівних ідей та цінностей економічно розвинутих демократій. Неоліберальний концепт Вашингтонського консенсусу обумовив запровадження міжнародної інвестиційної політики на основі принципів лібералізації міжнародної інвестиційної діяльності, зняття обмежень доступу для іноземних інвесторів при її здійсненні. Поствашигтонський консенсус на основі критичного аналізу результатів політики економічного лібералізму посилив увагу до заходів з удосконалення інституційної спроможності як ринкових, так і державних інституцій, спрямування міжнародної інвестиційної діяльності на вирішення соціальних проблем. У відповідь на загострення глобальних проблем була запропонована нова парадигма розвитку і цілі інвестиційної політики початку XXI ст. підпорядковуються цілям сталого розвитку (ЦСР) [7].

Обмежені можливості політичного впливу на основі повноважень ООН на інституціоналізацію міжнародних інвестиційних відносин виявилися упродовж трансформації структури суб'єктів міжнародної економіки за умов нерівномірності розвитку країн світової економіки, їх стратифікації та невідвротної розбіжності інтересів. Зростання впливу міжнародного бізнесу, міжнародних компаній на процеси розподілу та використання міжнародних інвестиційних ресурсів та доходів визначили економічні проблеми міжнародної та національних економік країн реципієнтів. Рішення, запропоновані ЮНКТАД були сфокусовані на виробленні норм інвестиційної поведінки міжнародного бізнесу. Сукупність методів та інструментів політичного впливу на інвестиційну діяльність міжнародних компаній була узагальнена у Проекті Кодексу про Міжнародні Корпорації. Проте на Генеральній Асамблеї консенсусу країн не було досягнуто через нездоланні протиріччя країн, зумовлені різним рівнем їх розвитку. Пропозиції щодо досягнення балансу національних інтересів та міжнародного бізнесу застосовувалися фрагментарно під час укладання інвестиційних контрактів між урядами країн та іноземними інвесторами.

На сучасному етапі розвитку міжнародної економіки відповідь на нові виклики потребує багатосторонніх політичних рішень: кризові стани посилили роль національної економічної політики як в розвинених, так і в країнах, що розвиваються, для захисту від зовнішніх шоків, водночас масштаб проблем міжнародної економіки актуалізував пошук механізмів міжнародної координації дій.

У відповідь на означені виклики ЮНКТАД було запропоновано уніфіковані стратегічні заходи переходу до нової парадигми розвитку на основі запровадження країнами інвестиційної політики нового покоління, цілі якої підпорядковуються завдання забезпечення сталого розвитку економіки.

Такого роду уніфікація повинна забезпечити поєднання зусиль всіх учасників міжнародної економіки та забезпечення синергію для переходу на нову парадигму розвитку. Розробка ЮНКТАД — це рекомендації створення національної інвестиційної політики на основі адаптації запропонованих підходів з урахуванням національних особливостей розвитку економіки та інституційної спроможності кожної країни. Особливості такої багатосторонньої політики — поєднання підходів та принципів розробки інвестиційної політики на національному і на міжнародному рівнях; забезпечення балансу між економічним зростанням на основі лібералізації міжнародного руху фінансових ресурсів, сприяння міжнародній інвестиційній діяльності і захистом навколишнього середовища та національних інтересів; всебічне врахування особливостей країн, що розвиваються, впродовж розвитку міжнародної економіки [8].

Моніторинг реалізації інвестиційної політики нового покоління свідчить про наявність вагомих викликів, зумовлених недосконалістю механізмів мобілізації необхідних ресурсів для досягнення поставлених цілей, вразливістю та нестабільністю економік з ринками, що розвиваються. Якщо у 2022 р. в розвинутих країнах обсяги фінансування проектів сталого розвитку зросли (ЦСР) на 10% до \$5,8 трлн, то в країнах, що розвиваються, зростання з 2015 р. є відносно скромним через слабке зростання в перші роки та різке скорочення інвестицій під час пандемії COVID-19. Незважаючи на зростання кількості проектів у сферах інфраструктури, енергетики, водопостачання та санітарії, агропродовольчих систем, охорони здоров'я та освіти, річний дефіцит інвестицій у ЦСР у країнах, що розвиваються, збільшився з \$2,5 трлн у 2015 році до \$4 трлн Збільшення пов'язане як з недостатніми інвестиціями, так і з додатковими потребами. Потреби країн, що розвиваються в енергетичних інвестиціях (у виробництво енергії, енергоефективність і технології та джерела низьковуглецевого переходу) оцінені в \$2,2 трлн на рік, складають більше половини цього розриву [9].

Викликом є також секторальна нерівномірність інвестиційних потоків, що свідчить про відсутність дієвих стимулів для спрямування приватних інвестицій у відповідні проекти. Станом на 2023 р. річний дефіцит інвестицій у проекти ЦСР збільшився приблизно на 60% порівняно з \$2,5 трлн, оціненими в 2015 р. Збільшення відбулося в основному в двох секторах, які складають понад 85% збільшення інвестиційного дефіциту на

\$1,5 трлн — енергетиці, водопостачання та каналізація — розриви зросли на 100 і 70% відповідно (див.табл. 1).

Реалізація такої узгодженої політики породжує низку політичних проблем на національному рівні, серед яких можна відмітити проблему збереження простору для маневру в національній інвестиційній політиці заради потреб стійкого розвитку, забезпечення відповідності та ефективної взаємодії з іншими напрямками державної політики та проблему вибору інструментів заохочення інвестицій та приведення їх у відповідність з цілями сталого розвитку. При розробці національної інвестиційної політики нового покоління значною політичною проблемою є підбір методів та інструментів регулювання міжнародної інвестиційної діяльності, які забезпечують збалансованості прав і обов'язків держав та іноземних інвесторів. Такого роду проблеми потребують розбудови механізмів узгодження між рівнями вироблення інвестиційної політики нового покоління, що теж формує виклики щодо її успішної реалізації.

У відповідь на подібні виклики ЮНКТАД розроблено набір інструментів для заохочення та сприяння інвестиціям у стійку енергетику, передача технологій, право регулювати кліматичні дії та енергетичний перехід, а також корпоративні соціальні відповідальність. Як свідчить статистика, здійснення перегляду інвестиційних угод та внесення відповідних поправок дозволило збільшити кількість проектів енергетичного переходу на 21% протягом 2015—2021 рр.

В поточному періоді ЮНКТАД працює над організацією глобальної багатосторонньої платформи для обговорень на високому рівні та дій щодо формування багатосторонньої інвестиційної політики.

Принципи організації міжнародної співпраці та вироблення рішень в сфері регулювання міжнародних інвестицій на багатосторонній основі закладені з часів заснування та передбачають узгодження діяльності основних та спеціалізованих організацій системи ООН. Як спеціалізована фінансова інституція ООН Світовий банк (СБ) мобілізує та спрямовує міжнародні фінансові ресурси відповідно до цілей багатосторонньої політики ООН, формуючи та деталізуючи підпорядковані цілі на основі наданих йому повноважень. В інвестиційній політиці СБ протягом усього періоду його діяльності можна виокремити декілька політичних циклів, упродовж яких напрямки міжнародних потоків капіталу та умови їх надання змінювалися відповідно до стану міжнародної економіки, панівних політичних доктрин, осмислення досягнутих результатів. Генеральна ціль сучасної інвестиційної політики СБ, яка визначена рішеннями ООН та його статутними завданнями, сприяння сталому розвитку країн, що розвиваються. Разом з СБ установи групи Світового банку здійснюють спеціалізовану інвестиційну діяльність. Так, стратегічними цілями політики Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) визначено фінансування інвестицій, спрямованих на економічне зростання, сприяння соціальним покращенням на користь найбільш вразливого населення в країнах, що розвиваються. Зазначені стратегічні цілі у країнах країнам з низьким рівнем доходів реалізує підпорядкована МБРР Міжнародна асоціація розвитку (МАР) розробляючи та застосовуючи спеціальні методи та інструменти з урахуванням особливостей розвитку економік країн

цієї групи. Загальна сума чистих виплат протягом 2015—2024 рр. — \$215, 8 млрд доларів США (МБРР \$101,2 млрд, МАР \$114,6 млрд), що не виглядає вагомо зважаючи на масштаб завдань, проте СБ використовує методи спільного інвестування заохочуючи приватних інвесторів до участі у проектах країн, що розвиваються [11]. Для реалізації цілей інвестиційної політики використовуються фінансові інструменти (пільгові кредити, довгострокові кредити, страхування) та послуги (управління ризиками, технічна допомога, консультації, консультаційна допомога).

Зважаючи на високі інвестиційні ризики інвестиційного середовища країн — реципієнтів, особливого значення для реалізації цілей політики СБ набувають механізми їх зниження. Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій (MIGA), як інституція групи СБ, допомагає знизити ризики обмежень на конвертацію та переказ валюти, порушення контрактів урядами, експропріації, війни та громадянських заворушень. З 1988 р. протягом своєї діяльності MIGA надавало гарантії у 122 країнах, що розвиваються, майже на \$70 млрд на підтримку майже 1000 проектів. Загальний портфель MIGA становить \$24 млрд. З 2022 р. MIGA почало надавати гарантії страхування воєнних ризиків в Україні, через створення спеціального Трестового фонду підтримки реконструкції та економіки України [12].

Значні виклики для досягнення цілей політики пов'язані з функціонуванням механізму захисту інтересів інвесторів на основі механізмів вирішення інвестиційних суперечок між іноземними інвесторами та державою реципієнтом інвестицій. Механізм врегулювання інвестиційних суперечок (ISDS) запроваджений Вашингтонською конвенцією про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 р. і міжнародними угодами. Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (International Centre for Settlement of Investment Disputes, ICSID) функціонує в структурі СБ. Станом на 1 січня 2023 р. загальна кількість публічно відомих заяв ISDS досягла 1257. У 2022 р. близько 65% позовів надійшло від інвесторів з розвинених країн. На теперішній час система ISDS через надмірну тривалість розгляду, супутні витрати, непослідовність і неточність рішень вважається недостатньо ефективною з т.з. захисту інтересів інвесторів, що негативно впливає на інвестиційну активність [13]. Відлагодження цієї системи захисту інтересів інвесторів є суттєвим викликом для успішної реалізації цілей багатосторонньої інвестиційної політики.

Міжнародна інвестиційна політика організацій системи ООН була сформована з урахуванням особливостей інституціоналізації в умовах балансу сил в міжнародній економіці, який визначився після Другої світової війни. За умови закріплення визначальної ролі національного суверенітету у регулюванні економічних процесів це обумовило недостатню дієвість та ефективність заходів та інструментів політики. За таких умов, прийнятні способи та підходи вирішення економічних проблем, принципи розподілу компетенцій та повноважень, механізми прийняття політичних рішень та їх реалізації виявляють невідповідність характеру соціально-економічних та технологічних трансформацій та проблем сучасності.

Міжнародна інвестиційна політика також запроваджується на основі багатостороннього співробітництва окремих груп країн, зокрема розвинутих. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) відіграє роль платформи для обговорення та прийняття спільних рішень міжнародної інвестиційної політики. В документах ОЕСР зазначено: "Наша мета — формувати політику, яка сприятиме процвітанню, рівності, можливостям і добробуту для всіх". Відповідно генеральна мета інвестиційної політики ОЕСР — сприяти ефективному використанню інвестиційних ресурсів для забезпечення розвитку світового господарства на основі лібералізації процесів міжнародної інвестиційної діяльності [14]. Розвинуті країни, як основні донори та реципієнти міжнародних інвестицій, зацікавлені у розробці та впровадженні певних стандартів, правил та норм міжнародної інвестиційної діяльності для зниження бар'єрів та ризиків міжнародного інвестування. З цього погляду підпорядковані цілі політики зумовлені тими проблемами, які виникають у світовому господарстві через нерівномірний розвиток учасників міжнародної економіки, їх різну економічну потужність. Серед таких цілей можна виокремити унормування міжнародної інвестиційної діяльності та поведінки міжнародних компаній; усунення інвестиційних бар'єрів та дискримінації іноземних інвесторів в країнах ОЕСР.

Рішення багатосторонньої інвестиційної політики країн ОЕСР оформлено низкою угод та документів, серед основних Кодекс лібералізації операцій з капіталом (Code of Liberalization of Capital Movements), Кодекс лібералізації поточних невидимих операцій (Code of Liberalization of Current Invisible Operations), Декларація щодо принципів міжнародного інвестування та діяльності міжнародних компаній (Declaration on International Investment and Multinational Enterprises), Конвенція про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб при здійсненні міжнародних ділових операцій (Convention on Combating Bribery of Foreign Officials in International Business Transactions), Багатостороння угода з питань інвестицій (Multilateral Agreement on Investment). Положення цих документів закріплюють уніфіковані стандарти міжнародної інвестиційної діяльності, норми прозорості та передбачуваності її регулювання на національному рівні. Характерно, що норми та стандарти, розроблені ОЕСР добровільно застосовують і країни не приєднані до організації. Так, до Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства, приєдналося 47 країн, з яких тільки 35 країн ОЕСР. Для сприяння ефективному дотриманню Керівних принципів ОЕСР для багатонаціональних підприємств, розробиле секторальні керівництва. Таким чином, відбувається адаптація стандартів відповідального інвестування з урахуванням особливостей виробничих процесів спрямована на досягнення балансу інтересів стейкхолдерів.

Серед властивостей механізму реалізації країнами ОЕСР багатосторонньої політики лібералізації можна виокремити юридично зобов'язуючий характер окремих норм, які країни імплементують у національну систему регулювання міжнародного інвестування. Водночас темпи, етапи, методи та інструменти лібералізації національної системи регулювання міжнародної інвестиційної діяльності кожна країна сама визначає самостійно,

виходячи з своєї інституційної спроможності та стану економіки. Кожна країна має право на виключення з процесу лібералізації певних сфер та видів інвестиційної діяльності для зниження негативного впливу лібералізації на національну економіку і формує перелік застережень та виключень.

Для забезпечення цілей політики запроваджено "обов'язковий мінімум" зобов'язань для країн членів з метою зниження ризиків інвестиційної діяльності: усунення обмежень на платежі та трансфери, пов'язані зі здійсненням дозволених міжнародних операцій; забезпечення відкритого та прозорого режиму регулювання прямих іноземних інвестицій; подальша лібералізація режиму здійснення інших довгострокових операцій з капіталом; упорядкування заходів щодо подальшої лібералізації операцій з капіталом.

Механізм реалізації політики містить також юридично зобов'язуючі норми щодо інформування про проведення заходів, що суперечать принципам багатосторонньої політики ОЕСР, правил поступової недискримінаційної лібералізації операцій з капіталом, усунення інвестиційних обмежень на діяльність на ринку фінансових послуг.

Актуальністю економічних проблем пов'язаних з діяльністю міжнародних компаній призвела до розробки підходів до регулювання їх діяльності. Політичні рішення передбачали декілька підходів щодо регулювання іноземних інвестицій, орієнтованих на вирішення проблеми взаємовідносин між приймаючими країнами та зарубіжними інвесторами, наприклад, з питань корупції, антиконкурентної поведінки, запобігання внутрішнього регулювання [15]. Проте дотримання узгоджених норм мало рекомендаційний характер, а не юридично зобов'язуючий, що знизило ефективність прийнятих рішень. Виклики, які постають на сучасному етапі пов'язані з подальшими трансформаціями, структурною перебудовою міжнародного бізнесу, тому важливою є розробка інструментів заохочення до відповідального міжнародного інвестування.

Політичний цикл багатосторонньої інвестиційної політики ОЕСР передбачає процеси моніторингу та перегляду на його основі політичних рішень. Політикою ОЕСР передбачено моніторингову діяльність Комітету ОЕСР з питань інвестицій та багатонаціональних підприємств (CIME — Committee on Investment and Multinational Enterprises), який контролює дотримання затверджених на багатосторонній основі принципів, здійснює консультативну діяльність.

Процеси переформатування міжнародної економіки та посилення ролі країн, що розвиваються, виявили недостатню ефективність діяльності глобальних організацій в архітектурі багатостороннього управління міжнародним рухом капіталу. Водночас країни Глобального півдня формують значний попит на фінансування розбудови економічної та соціальної інфраструктури для забезпечення та подолання проблем економічного розвитку. За оцінками економістів в цій групі країн витрати на інфраструктуру необхідно збільшити з 800 млрд доларів до як мінімум 2 трлн доларів на рік у найближчі 10 років. Зважаючи на високий ризик та тривалий період окупності таких проектів неможливо залучити у достатніх обсягах тільки приватний капітал. Дефіцит фінансування перевищує фінансові можливості міжнародних

фінансових інститутів, водночас проблеми розвинених країн створюють проблеми для рекапіталізації. Щорічне фінансування проектів будівництва інфраструктури від багатосторонніх банків розвитку та зовнішня допомога розвитку за оцінками становитимуть не більше 40–60 млрд доларів США, або 2–3% передбачуваних потреб. Натомість збільшилися фінансові можливості окремих країн з групи експортерів енергоносіїв акумулювати значні фінансові ресурси, зокрема в суверенних фондах, які можна перерозподілити для ефективного інвестування [16]. У відповідь на зазначені виклики найбільш розвинуті країни з групи країн, що розвиваються, почали формувати багатостороннє співробітництво в інвестиційній сфері поза вже існуючими міжнародними інституціями та заснували нові багатосторонні інституції.

Новий банк розвитку (НРБ), як глобальна організація, заснований у 2016 р. країнами групи БРІКС з статутним капіталом у 100 млрд дол США з метою фінансування інфраструктурних проектів та проектів сталого розвитку у країнах Глобального Півдня. У 2021 р. склад учасників збільшився до 9 країн. Він став другим за обсягами заявленого капіталу після Світового банку багатостороннім інститутом в глобальній архітектурі, його засновники декларували пріоритети інвестиційної політики в руслі цілей сталого розвитку, зацікавленість у використанні в фінансових операціях валют країн засновниць та мінімізації бюрократичних процедур упродовж реалізації інвестиційних проектів.

Протягом 2016—2022 рр. було схвалено близько 80 інвестиційних проектів на загальну суму 30 мільярдів доларів США. Інвестиційні пріоритети цієї багатосторонньої політики зумовили відбір проектів — НБР фінансує проекти у сфері транспорту, водопостачання та водовідведення, екологічно чистої енергетики, цифрової та соціальної інфраструктури, а також міського розвитку.

Упродовж діяльності виявилися низка недоліків у механізмах реалізації цілей та завдань інвестиційної політики НБР: відсутність транспарентності в оцінці стійкості проектів, низька залученість місцевих громад, інвестування у проекти з високим вмістом вуглецю, незважаючи на початковий акцент на інвестиціях у відновлювані джерела енергії.

Проблемою стала також підтримка національних валют через власні фінансові операції. Дві третини залучених коштів деноміновано у доларах, тому проекти фінансувалися у доларах США та у китайських юанях. За прогнозом до 2026 р. частку фінансування у місцевих валютах планується збільшити максимум до 30%. Для вирішення цього завдання певні заходи здійснюються — у 2023 р. залучили загалом 2,67 мільярд рандів (138,84 млн дол США) завдяки емісії двох середньострокових облігацій у валюті ПАР.

Нестійкими є міжнародні рейтинги НБР — через труднощі з доступом до ринку доларових облігацій у липні 2022 р. агентство Fitch Ratings зменшило його кредитний рейтинг. Така оцінка виступила одним із вагомих чинників погіршення зовнішнього середовища реалізації інвестиційної політики НБР, що пояснює рішення керівництва про відмову від фінансування нових російських проектів з 2023 р. [17].

Подальші перспективи міжнародної багатосторонньої інвестиційної політики цієї групи країн зумовлені станом зовнішнього та внутрішнього середовища. Несприятливість політичного середовища через міжнародну ізоляцію одних учасників та конфронтацію між іншими, економічні санкції внаслідок російської військової агресії, турбулентність міжнародних товарних та фінансових ринків, від яких залежать національні економіки країн цієї групи — фактори, які можуть загальмувати розвиток багатосторонньої інвестиційної політики країн Глобального півдня, перешкоджати досягненню її цілей.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМИ

Сукупність політичних рішень, які розробляють міжнародні організації, створює в міжнародній економіці досить складну суміш засобів політичного впливу на міжнародні інвестиції. Процеси перебудови міжнародної економіки формують низку викликів, які потребують нових підходів та рішень щодо міжнародних інвестицій на основі багатостороннього узгодження. Можна виокремити низку найбільш актуальних проблем багатосторонньої політики: забезпечення регулювання міжнародних інвестицій для досягнення цілей в сталого розвитку, реформування механізму врегулювання інвестиційних суперечок, заохочення інвестицій та спрощення інвестиційних процедур, забезпечення відповідального інвестування, забезпечення узгодженості системи міжнародних інвестиційних угод різного рівня.

Література:

1. Піляєв І.С. Трансформація глобалізаційних процесів у контексті наслідків повномасштабного російського вторгнення в Україну. *Економіка України*. 2022. № 7. С 3—20.
2. Кравченко С.В., Кравченко В.В. Міжнародні організації як суб'єкти глобального управління. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. Том 28 (67). № 1. 2017. С. 6—11.
3. Колосова В.П. Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни: питання теорії. *Економіка України*. 2016. № 12. С. 61—71.
4. Шамрін Р.В. Міжнародні організації і координація багатостороннього співробітництва. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія: Економічні науки*. 2016. № 1. С. 82—88.
5. Миргород-Карпова В.В. Міжнародні фінансові організації як суб'єкти фінансової системи України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип. 2. С. 53—58.
6. Олійник А.А. Міжнародні фінансові організації як складова фінансової глобалізації. *Ефективна економіка*. 2017. № 10. [Online]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_10_48 (дата звернення 9.09.2023).
7. The official site of UN. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. [Online]. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення 11.09.2023).
8. Investment Policy Framework for Sustainable Development / UNCTAD. — New York; Geneva: UN, 2012.

9. World investment report 2023: Investing in sustainable energy for all. [Online]. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023> (дата звернення 16.09.2023).

10. World investment report 2023: Investing in sustainable energy for all. [Online]. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023> (дата звернення 6.09.2023).

11. The official site of World Bank Group Finances. [Online]. URL: <https://financesapp.worldbank.org/summaries/ibrd-ida/#ibrd-len/> (дата звернення 11.09.2023).

12. Офіційний сайт Міністерства економіки України. MIGA почала надавати гарантії для страхування воєнних ризиків із трастового фонду підтримки реконструкції та економіки України. [Online]. URL: <https://www.me.gov.ua/news/detail?lang=uk-ua&id=538e0c4a-8c1a-4be9-97e6-ed4c0efb13d0&title=migapochaladavati> (дата звернення 3.09.2023).

13. The official site of International Center for Settlement of Investment Disputes. [Online]. Available at: <https://icsid.worldbank.org/> (accessed 2 September 2023).

14. The official site of Organization of economic cooperation and development. Who we are. [Online]. URL: <https://www.oecd.org/about/> (дата звернення 2.09.2023).

15. Офіційний сайт Міністерства економіки України. Про керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств. [Online]. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=37fd9683-b256-41e8-af9a-49125f63221&title=KerivniPrintsipiOesrDliaBagatonatsionalnikhPidprimstv> (дата звернення 6.09.2023).

16. Nicholas Stern, Amar Bhattacharya, Joseph E. Stiglitz and Mattia Romani. A New World's New Development Bank. Project syndicate. May 1, 2013. [Online]. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-benefits-of-the-brics-development-bank?barrier=accesspaylog> (дата звернення 6.09.2023).

17. BRICS bank NDB says not considering new projects in Russia. Reuters. July 26, 2023. [Online]. URL: <https://www.reuters.com/business/finance/brics-bank-ndb-says-not-considering-new-projects-russia-2023-07-26/> (дата звернення 2.09.2023).

References:

1. Piliaiev, I.S. (2022), "Transformation of globalization processes in the context of the consequences of the full-scale Russian invasion of Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 7, pp. 3—20.

2. Kravchenko, S.V. and Kravchenko, V.V. (2017), "International organizations as subjects of global management", *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Ser.: Derzhavne upravlinnia*, vol. 28 (67), No 1, pp.6—11.

3. Kolosova, V.P. (2016), "The influence of international financial organizations on the economic development of the country: issues of theory", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 12, pp. 61—71.

4. Shamrin, R.V. (2016), "International organizations and coordination of multilateral cooperation", *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu ekonomiky i*

torhivli im. Mykhaila Tuhan-Baranovskoho. Ser.: Ekonomichni nauky, No 1, pp. 82—88.

5. Myrhorod-Karpova, V.V. (2018), "International financial organizations as subjects of the financial system of Ukraine", *Aktualni problemy pravoznavstva*, vol. 2, pp. 53—58.

6. Oliinyk, A.A. (2017), "International financial organizations as a component of financial globalization", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 10, Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_10_48 (accessed 12 September 2023).

7. The official site of UN (2023), "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development". Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (accessed 11 September 2023).

8. UNCTAD (2012), *Investment Policy Framework for Sustainable Development*, New York ; Geneva, UN,.

9. The official site of UNCTAD. "World investment report 2023: Investing in sustainable energy for all". Available at: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023> (accessed 16 September 2023).

10. The official site of UNCTAD (2023), "World investment report 2023: Investing in sustainable energy for all". Available at: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023> (accessed 13 September 2023).

11. The official site of World Bank Group Finances (2023), Available at: <https://financesapp.worldbank.org/summaries/ibrd-ida/#ibrd-len/> (accessed 11 September 2023).

12. The official site of Ministry of economy of Ukraine, (2023), "MIGA began to provide guarantees for the insurance of war risks from the trust fund to support the reconstruction and economy of Ukraine", Available at: <https://www.me.gov.ua/news/detail?lang=uk-ua&id=538e0c4a-8c1a-4be9-97e6-ed4c0efb13d0&title=migapochalanadavati> (accessed 3 September 2023).

13. The official site of International Center for Settlement of Investment Disputes (2023), Available at: <https://icsid.worldbank.org/ICSID/Index.jsp> (accessed 2 September 2023).

14. The official site of Organization of economic cooperation and development (2023), Available at: <https://www.oecd.org/about/> (accessed 2 September 2023).

15. The official site of Ministry of economy of Ukraine, (2017), "On the guiding principles of OSR for international enterprises", Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=37fd9683-b256-41e8-af9a-49125f63221&title=KerivniPrintsipiOesrDliaBagatonatsionalnikhPidprimstv> (accessed 6 September 2023).

16. Stern, N. Bhattacharya, A. Stiglitz, J. E. and Romani, M. (2013), "A New Worlds New Development Bank", Project syndicate, [Online], Available at: <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-benefits-of-the-brics-development-bank?barrier=accesspaylog> (accessed 6 September 2023).

17. Reuters, (2023), "BRICS bank NDB says not considering new projects in Russia", [Online]. Available at: <https://www.reuters.com/business/finance/brics-bank-ndb-says-not-considering-new-projects-russia-2023-07-26/> (accessed 2 September 2023).

Стаття надійшла до редакції 01.10.2023 р.